

TADBIRKORLIK SUB'EKTLARINING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINI YANADA RAG'BATLANTIRISHDA TIJORAT BANKLARINING ROLINI OSHIRISH

Ergashev Ilyosbek Sharibboyevich

Respublika G'aznachilik xizmati qo'mitasi bo'lim boshlig'i

Ilmiy raxbar:

Eshov M.P – TDIU prorektori, i.f.d, professor (Ilmiy maslahatchi – Suyunov D.X.)

Annotatsiya: *Tadbirkorlik sub'ektlari tashqi iqtisodiy faoliyatlarini rivojlantirishda banklar ahamiyatli muhim bir rol o'ynaydi. Tijorat banklari, tadbirkorlik sub'ektlariga kredit berish, moliyalashtirish, va boshqa xizmatlarni taklif etish orqali ularning kapitalini kengaytirish, yangi loyihalarni amalga oshirish, yangiliklarini rivojlantirish va yangi bozorlarga kirishda ularni qo'llab-quvvatlashlari yordamida ularni rag'batlantirishga yordam beradi.*

Kalit so'zlar: *Tadbirkorlik sub'ektlari, tashqi iqtisodiy, tijorat banklari, savdo banklari, kredit taqdimoti, sotish va sotib olish.*

Tashqi iqtisodiy faoliyatning o'zgarishi: Savdo banklari, tadbirkorlik sub'ektlarining tashqi savdo faoliyatlarini rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu banklar, eksport-import operatsiyalarni amalga oshirish uchun moliyaviy vositalar, xizmatlar va maslahatlar taqdim etish orqali bizneslarga yordam beradi.

Globalizatsiya doirasida tadbirkorlik sub'ektlarining tashqi savdo faoliyatlari yuqori darajada o'zgarib borayotgan holda, savdo banklarining ularga taqdim etgan xizmatlar va maslahatlar bu tashqi iqtisodiy faoliyatlarini rag'batlantirishda ahamiyatli rol o'ynaydi.

Tashqi savdo faoliyatlarining o'zgarishi va muqimligi:

Globalizatsiya va moliyaviy integratsiya jarayonlarining tadbirkorlik sub'ektlarining tashqi savdo faoliyatlariga ta'sirini ta'riflash.

Tadbirkorlik sub'ektlarining xalqaro savdo faoliyatlarining ekspansiya ko'rsatkichlarini o'rganish va muhokama qilish.

Savdo banklarining ro'li:

Savdo banklarining tashqi savdo faoliyatlarini rag'batlantirishdagi ahamiyati haqida tushuncha.

Savdo banklarining tadbirkorlik sub'ektlariga eksport-import operatsiyalarini amalga oshirish uchun taqdim etgan moliyaviy vositalar, xizmatlar va maslahatlar.

Moliyaviy vositalar va xizmatlar:

Savdo moliyaviy xizmatlari:

Savdo banklarining taklif etgan eksport-import moliyaviy vositalarining tushunchasi.

Banklar tomonidan taklif etiladigan moliyaviy vositalarning eksport-import operatsiyalariga tashrif buyurishni qanday osonlashtirish.

Valyuta ayirboshlash xizmatlari:

Savdo banklarining valyuta ayirboshlash xizmatlarining o'zini ko'rsatish.

Tadbirkorlik sub'ektlariga xorijiy savdo operatsiyalarida valyuta ayirboshlash jarayonlarini osonlashtirish uchun banklar tomonidan taklif etiladigan xizmatlar.

Risk boshqarish maslahatlari:

Savdo banklarining tadbirkorlik sub'ektlariga xalqaro savdo faoliyatlarida uchratiladigan risklarni boshqarishga qo'llab-quvvatlashish.

Moliyaviy risklar, siyosiy va huquqiy ko'rsatkichlar, va boshqa muammolar bo'yicha maslahatlar taqdim etish.

Maslahatlar va konsultatsiyalar:

Savdo banklarining tadbirkorlik sub'ektlariga muvofiqlik, moliyaviy strategiyalarni o'rganish, va xorijiy savdo bo'yicha boshqa maslahatlar.

Namunaviy holatlar:

Savdo banklarining tadbirkorlik sub'ektlariga tashqi savdo faoliyatlarini rivojlantirishdagi ahamiyatini namunaviy holatlar bilan keltirib chiqish.

Kredit tajribasi: Savdo banklari tadbirkorlik sub'ektlariga kredit berish orqali ularning eksport-import operatsiyalarini kengaytirishga yordam beradi. Ular, to'g'ridan-to'g'ri sotish va sotib olish operatsiyalariga moliyaviy yordam berish orqali tadbirkorlarga iqtisodiy o'sish imkoniyatlarini ta'minlashadi.

Tadbirkorlik sub'ektlarining tashqi savdo faoliyatlarini rivojlantirishda kreditning o'ziga xos ahamiyati mavjud. Savdo banklarining tadbirkorlik sub'ektlariga kredit berish orqali ularga eksport-import operatsiyalarini kengaytirishda qanday yordam berishi va bu jarayon orqali tadbirkorlarga iqtisodiy o'sish imkoniyatlarini ta'minlash masalalari muhimdir.

Kreditning tadbirkorlik sub'ektlariga o'rin oladigan muammolari:

Eksport-import operatsiyalarda moliyaviy resurslarga bo'lgan talabning kattaligi tadbirkorlik sub'ektlarini kredit olishga majbur qiladi. Buning asosiy sababi eksport-import operatsiyalarida katta miqdorda moliyaviy imkoniyatlarga ehtiyoj bo'lishidir, masalan, transportni to'lovlash, xarajatlar to'g'risida to'lovlash va qo'shimcha mablag'lar.

Savdo banklarining kredit taqdimoti:

Savdo banklari tadbirkorlik sub'ektlariga eksport-import operatsiyalarni kengaytirishda kredit taqdim etish orqali moliyaviy yordam beradi. Ular, kredit shartlari va muddatlari orqali tadbirkorlarga moliyaviy imkoniyatlarni ta'minlashda yordam beradi. Kreditning olishi yoki to'lashida banklar tadbirkorlarga qo'shimcha muddatlar berishi mumkin, shuningdek, valyuta ayirboshlash xizmatlarini taqdim etishi mumkin, bu esa ularga valyuta operatsiyalarini moliyaviy ravishda osonlashtiradi.

Moliyaviy yordamning natijalari:

Tadbirkorlik sub'ektlarining eksport-import operatsiyalarini kengaytirishda kreditning o'rin olgan roli yordamida ularga iqtisodiy o'sish imkoniyatlari yaratiladi. Moliyaviy yordamning natijalari bilan, tadbirkorlar yangi bozorlarga kirish, yangi maxsus texnologiyalarni qo'llash, ishlab chiqarishni kengaytirish va hokazo, eksport-import operatsiyalarini kengaytirishga imkoniyat yuzaga keladi.

Tadbirkorlik sub'ektlarining xalqaro savdo muomalalarini amalga oshirishda valyuta operatsiyalarining ahamiyati juda katta. Savdo banklarining tadbirkorlarga taklif etgan valyuta operatsiyalari yordamida ularga xalqaro savdo muomalalarini oson va samarali bajarish imkoniyatlarini yaratadi.

Valyuta operatsiyalarining ahamiyati:

Xalqaro savdo muomalalarini amalga oshirishda valyuta operatsiyalarining muhimligi ko'pdir. Tadbirkorlar mamlakatlarning chegaralarini o'tkazish va valyuta ayirboshlash operatsiyalari orqali xaridorlar bilan to'g'ridan-to'g'ri savdo qilishlari mumkin. Bunday operatsiyalar esa savdo banklari orqali oson va samarali amalga oshiriladi.

Savdo banklarining xizmatlari:

Savdo banklari tadbirkorlarga turli xil valyuta operatsiyalari uchun xizmatlar taqdim etadi. Ularning barcha xizmatlari, valyuta almashtirish, valyuta sotib olish, valyuta qo'shimchasini olish va boshqalar kabi amallarni o'z ichiga oladi. Bu xizmatlar tadbirkorlar uchun xalqaro savdo muomalalarini oson va samarali bajarishda yordam beradi.

Valyuta kurslarini ta'minlash:

Savdo banklari tadbirkorlarga turli xil valyuta kurslarini taqdim etadi. Bu, ularga xaridorlar bilan to'g'ridan-to'g'ri muomalalar amalga oshirish uchun qulaylik yaratadi. Valyuta kurslarining qat'iy o'zgarishi tadbirkorlar uchun moliyaviy risklarni yengillashtiradi va xalqaro savdo muomalalarini osonlashtiradi.

Xalqaro savdo muomalalarini osonlash:

Savdo banklarining tadbirkorlarga taqdim etgan valyuta operatsiyalari, ularning xalqaro savdo muomalalarini osonlashda ahamiyatli rol o'ynaydi. Tadbirkorlar banklar orqali valyuta operatsiyalarni bajarish orqali har xil mamlakatlarga savdo qilish, tovarlarni sotib olish va sotish, valyuta investitsiyalarini boshqarish va boshqalar kabi jarayonlarda faol bo'lishlari mumkin.

Maslahatlar va konsultatsiyalar:

Savdo banklarining tadbirkorlarga valyuta operatsiyalari haqida maslahatlar va konsultatsiyalar taqdim etishi muhimdir. Bu, tadbirkorlarga valyuta operatsiyalari jarayonlarini to'g'ri tushunishda va moliyaviy risklarni boshqarishda yordam beradi.

Riskni boshqarish: Tadbirkorlik sub'ektlari uchun chet el savdo operatsiyalarida rivojlanayotgan risklarni boshqarish juda muhimdir. Savdo banklari riskni boshqarishning muhim vositalarini taklif qilish orqali tadbirkorlarga xavfsizlik ta'minlashda yordam beradi.

Tadbirkorlik sub'ektlari uchun chet el savdo operatsiyalarida rivojlanayotgan risklarni boshqarish katta ahamiyatga ega. Savdo banklarining tadbirkorlarga taklif etgan riskni boshqarishning muhim vositalari tadbirkorlarga xavfsizlik ta'minlashda katta yordam beradi.

Chet el savdo operatsiyalaridagi risklar:

Savdo operatsiyalarida turli xil risklar mavjud bo'lishi mumkin, ularni quyidagicha ta'riflash mumkin:

Bozor riski: Bozor riski, savdo operatsiyalarini amalga oshirishda turli xil bozor tuzumlaridan kelib chiqadigan mahsulotlar bo'yicha narxlar o'zgarishi o'rinli bo'lgan katta ehtimollikdir. Bu, xavfsizlikni kuchaytiradigan xavfli vaqt bo'lishi mumkin.

Kredit riski: Savdo operatsiyalari jihatidan, kredit risikining boshqa muammolari ham bo'ladi. Bu, savdo qiluvchining yoki sotuvchi tomonidan kreditlarning to'liq o'rinli qaytarilmasi kabi sabablarga o'rab bormoqda.

Valyuta riski: Agar savdo operatsiyalari xalqaro darajadagi valyuta orqali amalga oshirilsa, valyuta kurslaridagi o'zgarishlar savdo ishlarini boshqarish uchun yuqori darajada riskli bo'lishi mumkin.

Tahlil vaqtini cheklovchi risklar: Savdo operatsiyalari, xususan yangi mahsulot yoki bozorlarni tahlil qilishda vaqt sarflaydi. Agar bu tahlil davomida vakt sarflanib, bozor sharoitlari o'zgarishi mumkin.

Siyoqqa chiqish riski: Savdo operatsiyalari qanchalik katta bo'lsa, siyoqqa chiqish riski o'sish mumkin. Agar savdoqchi katta hisob-kitoblarni qabul qilishdan qiyinlik ko'rsa, siyoqqa chiqish uchun xavfsizlikni ta'minlash bo'lishi mumkin.

Teknologik risk: Savdo operatsiyalari internet yoki boshqa texnologiyalardan foydalanishi mumkin. Shu sababli, tekshiruv va xavfsizlik muammolari muhimdir.

Siyoqqa chiqish va transportlash riski: Savdo operatsiyalari, mahsulotni sotib olish, yoki yetkazish qat'iyat bilan bog'liq bo'lgan transport jarayonlarida xavfni o'z ichiga oladi.

Siyoqda konkurentsia riski: Bozor sharoitida yoki savdo mahsulotlarida ta'sirlar o'zgarishi mumkin, bu esa sotuvchilar uchun xavfsizlikni kuchaytirishi mumkin.

Siyoqda qonuniy va siyosiy risklar: Davlat siyosati, adliya tizimlari va boshqa qonunlar o'zgarishi, savdo operatsiyalariga qonuniy va siyosiy risklarni kiritishi mumkin.

Savdo banklarining riskni boshqarish xizmatlari:

Savdo banklarining tadbirkorlarga taklif etgan riskni boshqarish xizmatlari tadbirkorlarga xavfsizlik ta'minlashda katta yordam beradi. Ular, riskni tahlil qilish, kreditlar va sotuvlar uchun muddatlarni moslashish, sug'urtani taqdim etish, valyuta operatsiyalarini boshqarish va boshqalar kabi jarayonlarda yordam berishadi.

Risk tahlili va strategiyalari:

Savdo banklari tadbirkorlarga riskni tahlil qilish va unga moslashtirish uchun maslahatlar va konsultatsiyalar taqdim etadi. Ularning yordamiga tadbirkorlar

o'zlarining savdo operatsiyalarini tahlil qilishi, risklarni aniqlash va ularni boshqarishda yordam topishadi.

Sug'urta va xavfsizlik ta'minoti:

Savdo banklari tadbirkorlarga valyuta va tovar operatsiyalarini sug'urtalash imkoniyatlarini taklif etadi. Bu, tadbirkorlarga xavfsizlik ta'minlashda yordam beradi va ularga moliyaviy zararlarni kamaytirish imkoniyatini beradi.

Savdo banklarining tadbirkorlarga taklif etgan riskni boshqarish xizmatlari chet el savdo operatsiyalarida xavfsizlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu, tadbirkorlarga moliyaviy zararlarni kamaytirishda va ularga iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashda yordam beradi.

Maslahatlar va ta'limotlar: Savdo banklari tadbirkorlik sub'yektlariga savdo operatsiyalari va moliyaviy tahlilga oid maslahatlar va ta'limotlar taqdim etish orqali ularning tashqi iqtisodiy faoliyatlarini yanada rivojlantirishda qo'llab-quvvatlab beradi.

Moliyaviy infratuzilma: Savdo banklari moliyaviy infratuzilmani rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Ularning tizimli va samarali moliyaviy xizmatlari tadbirkorlik sub'ektlariga investitsiyalarni amalga oshirishda yordam beradi.

Maqolada yuqoridagi tushunchalarni tafsilotlar bilan ta'minlash, savdo banklarining tadbirkorlik sub'ektlarining tashqi iqtisodiy faoliyatlarini yanada rivojlantirishdagi muhim rolini tushuntirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <http://www.cerr.uz/uz/news/news/transformacia-bankovskogo-sektora-strategiceskievyzovy-dla-uzbekistana>
2. <https://nbu.uz/uz/news/banklar-va-tadbirkorlik-sub-yektlari-o-rtasidagi-samarali-hamkorlik/>
3. ALISHER VOSIQOVICH VAHOBOV TOXIR SATTOROVICH MALIKOV MOLIYA Toshkent - «Noshir» - 2012

